
JOSEP R. GUZMAN

TRADUCCIONS I USOS SINTÀNTICS DE L'EXPRESSIÓ DE L'ABSTRACCIÓ*

1. INTRODUCCIÓ

El concepte de norma ha assolit un relleu extraordinari en l'estudi de les traduccions. La norma, o les normes traductores, cal entendre-la com un conjunt de tendències traductores lligades a una cultura i a un moment històric concret, tal com Toury ha estudiat en els seus treballs i ben particularment en *Descriptive Translation Studies and Beyond* (1995). No farem en aquest treball un repàs d'aquest concepte, només apuntarem que entre els components que poden contribuir a definir-la, caldria incloure la interferència, com també els complements que constitueixen la normalització i la creativitat. En aquesta recerca, el model de llengua de les traduccions esdevé un element cabdal a l'hora d'explicitar les variables que conjuminen precisament aquestes normes traductores. Un dels components de la norma literària en traducció es fa palmari amb l'anàlisi de les qüestions més controvertides al si de la gramàtica, en la mesura que aquestes poden condicionar l'elecció estilística del traductor.

Seguint aquests criteris, hem de convenir que l'expressió de l'abstracció, i la seua relació amb l'anomenat «article neutre», ha estat una d'aquestes qüestions

(*) Aquest treball ha estat realitzat amb un ajut del Ministeri d'Educació i Ciència, dels fons FEDER dins del projecte HUM2006-11524, i del Projecte de Bancaixa PI•IB2006-13. Vull expressar el meu agraïment al professor Josep Martines i a la professora Heike van Lawick per la lectura crítica, els suggeriments i les observacions que han enriquit aquest treball.

controvertides en la sintaxi catalana. Va ser Fabra, qui va establir-ne la normativa bandejant alguns dels usos orals (o en el seu moment literaris) que se'n feien i determinant l'ús de construccions específiques amb l'article *el*, o l'ús dels demostratius, entre altres possibilitats. Tanmateix, ha estat Solà (1972: 75-101; 1987: 219-238; 1994: 27-31 i 309-316) un dels que ha esmerçat més esforços en l'estudi del fenomen. Aquest, en l'estudi inicial de 1972, va establir-ne la triple divisió: abstracció, intensificació i modismes, que va mantenir en els estudis posteriors. Ha estat en el treball de 1994, en el qual recull l'anàlisi de 1972, on fa un repàs dels codis normatius (1994: 310-311), tot classificant de forma purament il·lustrativa les diverses possibilitats d'expressió de l'abstracció en relació amb el valor neutre. A més, analitza més acuradament el problema de l'ús abusiu d'*allò* i l'aparició d'un altre cas com és el de la substantivació d'adjectius masculins singulars.

Igualment, cal subratllar diversos manuals (Ruaix 1975, 2: 52-54; Lacreu 1990: 106-111; Badia 1994: 453-454) que també han tractat el tema, tot i que més des de la perspectiva de cercar possibles «solucions» normatives, i en algun cas de forma més taxativa que en altres. Brucart (2002: 1472-1477) fa una breu síntesi de l'estat de la qüestió en les pàgines de la *Gramàtica del català contemporani* i reprén la divisió formulada per Solà; amb tot, manifesta certes discrepàncies pel que fa a la ubicació d'alguna construcció en l'apartat de la intensitat i no en la dels modismes, tal com el mateix Solà també ja havia qüestionat (1994: 34).

Més recentment, Josep Martines, ha représ la tasca i ha estudiat intensament el tema. Aquest ho ha fet amb tres treballs força sucosos. El primer, un de 2005, especialment relacionat amb els usos sintàctics de l'expressió de la intensitat. El segon, un altre estudi (en premsa a) que esmerça els seus esforços en l'anàlisi de l'expressió de l'abstracció. En aquest estudi, encara que l'interés de l'autor no s'encamina cap a la reflexió teòrica, val a dir que fa un repàs molt interessant de les funcions del «*lo* neutre» en espanyol, i també de la relació entre l'article determinat i els clítics. Finalment, el tercer estudi (en premsa b), que s'endinsa directament en la relació entre traducció i expressió de l'abstracció, realitza un estudi contrastiu de l'ús de l'abstracte en Ausiàs Marc i la traducció espanyola de Baltasar de Romani. En aquest estudi analitza, d'una banda, l'ús de l'abstracte en l'original, tot i sense saber encara el grau de freqüència d'ús d'aquest recurs en la llengua antiga, com afirma l'autor. D'altra banda, el treball estudia la capacitat d'un bilingüe del s. XVI per a fer servir un recurs idiomàtic singular de l'espanyol. A l'encop, l'estudi presenta la dificultat de discernir què és abstractiu

i què és un masculí més o menys genèric, tal com nosaltres mateixos hem observat en aquest treball. Tanmateix, cal assenyalar, que aquests estudis es basen sobretot en la recerca diacrònica, per tal d'arribar a conclusions sobre els usos d'aquestes construccions en els textos antics i projectar la seua ombra sobre els usos contemporanis. D'aquesta manera, es tracta d'evitar l'ús exclusiu de la intuïció dels parlants com a mitjà per a determinar el caràcter genuí d'expressions i d'usos que, malauradament, de vegades són fruit, més aviat, de la interferència del model de la llengua espanyola, com també recorda l'autor.

Per la nostra banda, aquest treball forma part d'un estudi més ambiciós de caire sincrònic i traductològic que estudia els usos sintàctics de l'expressió de l'abstracció, la intensitat i determinats modismes, tot tenint en compte la relació amb els textos originals, per tal d'anar completant el quadre que suposen les normes traductores, en el context del final del segle xx i l'inici del XXI, de les traduccions publicades per les editorials valencianes. No obstant això, en aquestes pàgines ens limitarem a donar una nova pinzellada i a fer un tast d'alguns dels usos sintàctics en l'expressió de l'abstracció des d'una perspectiva sincrònica. És un treball específicament descriptiu i s'allunya tant de qualsevol plantejament d'interdicció normativa, com també de reflexions teòriques, que deixem per a futurs treballs en aquesta mateixa línia. L'objectiu, doncs, del nostre treball és determinar, d'una forma quantitativa i qualitativa quines són les formes emprades en el català literari actual que serveixen per a expressar l'abstracció i que podrien remetre a un ús del denominat neutre. En altres paraules, les preguntes que ens formulem són: 1) Bandejades les formes amb *lo*, quines són les formes estilístiques en les traduccions al català? i 2) Es pot determinar una preferència o una prevalença en l'ús d'aquestes construccions?

Per portar a terme la nostra tasca, ens basem en:

1) El concepte d'abstracció tal com el va definir Solà l'any 1972, quan va dividir el camp d'estudi de l'anomenat neutre.

2) Les traduccions realitzades en el període 1990-2000 i publicades per editorials valencianes, que constitueixen el corpus COVALT (*Corpus Valencià de Literatura Traduïda*), tal com el descriurem en l'apartat següent.

La raó que justifica aquesta darrera selecció és múltiple. D'una banda, els traductors, de l'altra, els textos traduïts i, finalment, els possibles receptors d'aquests textos. Pel que fa als traductors, resulta un fet generalment acceptat que la llengua que empren es troba sempre més ancorada en la norma que no la dels creadors o, el que

és el mateix, que els traductors tenen la tendència a utilitzar sempre les formes més estandarditzades i normativitzades i que menys malafiança generen entre els lectors. Si el traductor ha de ser tan poc visible com siga possible, una de les eines per a evitar la visibilitat és la utilització de les formes menys marcades, òbviament, tot depenent del text que cal traduir. Respecte als textos, la gran majoria corresponen a publicacions de caire juvenil (malgrat que hi trobem certes excepcions) que van destinades (i aquest és el tercer aspecte), a un determinat sector de població —encara que no de forma exclusiva, però sí de forma prioritària— com és l'estudiantat de secundària.

Així doncs, resumint, direm que analitzarem aquelles estructures que des d'un punt de vista interpretatiu correspondrien al valor neutre d'abstracció dins del corpus COVALT. Per a la qual cosa, en primer lloc, passarem revista al corpus emprat, amb una descripció dels elements constituents i de les eines emprades per espellucar-lo. Seguidament, farem una anàlisi qualitativa i quantitativa de les formes trobades i, finalment, formularem unes conclusions arran de les dades obtingudes.

2. EL CORPUS COVALT I ALFRACOVALT

El corpus COVALT és un corpus paral·lel multilingüe¹ construït amb obres narratives i les traduccions corresponents publicades per editorials valencianes entre 1990 i 2000 (Burdeus & Verdegà 2005). Ara bé, junt amb aquestes obres s'inclouen també algunes adaptacions d'obres que difícilment s'encabirien dins d'un corpus paral·lel, com *Moby Dick* o la *Lletra escarlata*, per citar alguns exemples, la traducció de les quals ha estat significativament escurçada per situar-la dins d'un tipus de col·lecció dirigida al jovent de secundària.

1. D'acord amb la terminologia formulada per Baker (1995: 230), els corpus paral·lels són corpus formats per textos originals en una llengua i les seues traduccions corresponents. Aquests corpus poden estar integrats per textos en dues llengües, i en aquest cas parlarem de corpus bilingües, o formats per més llengües, i en aquest darrer cas parlarem de textos multilingües.

LLENGUA	TOTAL	TO	TC	TES
Anglès	63	38	40	10
Alemanys	11	10	10	1
Francés	44	22	25	6
Gallec	14		14	
Català (adaptació)	6		6	
Basc	13		13	
Àrab	5		5	
Italià	13		13	
Llatí	1		1	
Portugués	3		3	
desconegudes	9			6
TOTAL	182	70	130	23

TO: Text original; TC: Traducció al català;
TES: Traducció a l'espanyol

TAULA I. *Resum quantitatiu del corpus COVALT*

Com es pot observar a la Taula 1, les llengües dels textos originals són molt variades i les podem classificar en tres grups pel nombre d'obres traduïdes en aquest període: 1) llengües com l'anglès i el francès amb una representació molt significativa, especialment l'anglès; 2) llengües com l'alemany, l'italià, el gallec o el basc que sumen poc més de deu obres; i 3) llengües com el llatí, l'àrab o el portugués, amb una presència encara menor. Un cas especial el representen les obres que són actualitzacions d'escrips inicialment en català (com ara, *Història de Jacob Xalabín*, *Blandin de Cornualla*, *El Llibre de les bèsties*, la *Crònica de Muntaner*, el *Curial i Güelfa* o *Dafnis i Cloe*) que també han estat incloses al corpus.

Pel que fa a la llengua de l'obra de destinació, les llengües emprades en la traducció són el català i l'espanyol, tot i que en el nostre corpus, atés l'escàs nombre de publicacions en aquesta darrera llengua, aquestes obres s'han deixat de banda fins que més endavant es faça una ampliació del corpus. Com es veu a la Taula I, les diferències pel que fa a la llengua d'arribada de les publicacions de les editorials valencianes en aquest període són força significatives. Mentre que en aquest període es van publicar 130 obres traduïdes al català (incloses les actualitzacions esmentades), 23 ho van ser

a l'espanyol. Malgrat l'existència d'aquestes 130 obres, el corpus COVALT se centra bàsicament en els textos la llengua original dels quals prové de l'anglès, l'alemany o el francès, amb un total de 118 obres, és a dir, més del 65%. Les raons que recomanen aquesta decisió tenen relació amb les característiques d'alguns dels textos publicats. Així, en la gran majoria dels casos, les obres publicades en gallec, o basc, són llibres de caràcter infantil, amb lletra gruixuda i moltes il·lustracions. Un fet sorprenent és l'aparició de textos bàsicament traduïts a l'espanyol on no existeix cap constància de la llengua original o del text original, la qual cosa dóna també una idea, en part, de com funciona la publicació en certes editorials, ja que aquest fet no és únicament imputable a editorials valencianes marginals.

Fets aquests aclariments, hem d'indicar que per a aquest treball hem utilitzat un total de 80 obres traduïdes al català (vegeu Apèndix) on s'inclouen —a banda de les obres que constitueixen actualment el corpus COVALT estricta, això és, aquelles que tenen com a llengua original el francès, anglès o alemany— també adaptacions, com per exemple, *Dafnis i Cloe*, per citar-ne una. Totes aquestes obres sumen un total de 2.265.966 paraules, 97.052 frases i 4.095 paràgrafs; aquest volum expressa la dimensió significativa del corpus, si més no per aconseguir l'objectiu formulat en l'apartat anterior.

Una vegada descrit a grans trets el corpus COVALT, assenyalem que aquest corpus ha estat buidat bàsicament amb mitjans informàtics, en concret utilitzant l'eina AlfaCOVALT. AlfaCOVALT és un programa específic de gestió del corpus COVALT (Guzman i Serrano 2006). Aquesta eina s'emmarca dins dels instruments de concordança. Existeixen dues diferències significatives entre aquesta eina i altres programes de concordança, o fins i tot amb programes que poden permetre la utilització de funcions semblants, com ara certes memòries de traducció. La primera d'aquestes diferències rau en el fet que els textos no necessàriament han de ser idèntics, és a dir, un dels textos pot incloure una introducció, un pròleg, etc., que poden ser absents en l'altre. Això no obstant, el programa, ara per ara, troba dificultats en la recerca de correlacions amb obres amb més d'un 50% (51,3%) de text diferent (això afecta especialment les adaptacions, on un text molt extens queda reduït a poc més d'un centenar de pàgines). La segona de les diferències es percep en la baixa necessitat de verificació manual de les concordançes. En la gran majoria dels programes de concordança cal verificar manualment l'alineament entre el text traduït i el text original (Bowker & Barlow 2004). Aquesta condició no és pràcticament necessària amb AlfaCOVALT,

atesa la seua fiabilitat superior al 98%, cosa que l'allunya de molts programes amb un marge d'error molt més significatiu (Tiedeman 2003) sense que els textos hagen estat prèviament alineats.

Ara bé, tal com hem comentat en les línies anteriors, per a aquest treball hem utilitzat únicament els textos en català; en conseqüència, moltes de les funcions del programa no han estat utilitzades, més ben dit, només ho han estat aquelles que permetien la recerca estadística dels textos. Subratllarem que aquestes darreres funcions del programa són més aviat d'ús intern i no estan implementades en cap dels seus menús, ja que la funció del programa AlfraCOVALT és la de realitzar concordances entre parelles de textos, original i traducció, com ja ha estat assenyalat.

3. TAXONOMIA DELS USOS SINTÀCTICS DE L'EXPRESSIÓ DE L'ABSTRACCIÓ EN EL CORPUS COVALT

Tal com hem comentat a l'inici del treball, en aquest apartat delimitarem la taxonomia dels usos sintàctics de l'expressió de l'abstracció en el corpus COVALT per establir després, en l'apartat següent, els aspectes més relacionats amb la quantificació de l'ús. En general, podem dir que la taxonomia d'aquests usos sintàctics és molt diversa. L'expressió de l'abstracció abasta formes i fórmules estructurals que no es limiten a unes poques categories gramaticals o a unes estructures específiques. Ben al contrari, la seua utilització depèn, òbviament, de la tria personal. Però hi ha altres factors que en condicionen l'escolliment, com ara el registre o l'àmbit d'ús. Podríem parlar clarament de factors estilístics i, en el nostre cas, també caldria afegir-hi l'opció del text font i el grau de fixació de la forma emprada en la traducció. A l'hora de parlar dels usos, pot resultar també significatiu no únicament la constatació de la presència d'un determinat ús, sinó també el fet contrari, és a dir, que no apareguen en tot el corpus certes opcions, malgrat que siguin normatives i que fins i tot no es puguin denominar desuetes.

Brucart (2002), seguint Badia (1994) i Solà (1972; 1994), presenta les expressions abstractives al voltant de l'article neutre i n'estableix diversos tipus formats amb estructures que poden designar qualitats abstractes o constituir una marca d'abstracció i, en definitiva, una marca de substantivació. És a dir, parlem d'una construcció generalitzadora per oposició a la individualització i a la concreció. Josep Martines,

en el seu treball (en premsa a) també classifica els recursos en dos apartats: un primer format per l'article masculí més adjectiu, participi, possessiu, adverbí o relatiu; i un segon que classifica altres recursos, on inclou els demostratius neutres, l'ús de la forma *cosa*, la utilització del femení o els noms abstractes.

Per la nostra part, entre les fórmules que hem espigolat hi ha hagut: l'article masculí que acompanya un adjectiu qualificatiu, una oració relativa, els possessius dependents, substantius que representen formes genèriques o no; les formes neutres més adjectiu o participi i el relatiu *i*, finalment, les contruccions al voltant de *cosa* o equivalents.

3.1 ARTICLE MASCULÍ + ADJECTIU QUALIFICATIU

L'estructura formada per l'article masculí i l'adjectiu qualificatiu és una construcció amb caràcter abstracte, de la qual Fabra (1956: 35) ja posava exemples, com ara *l'incomprensible*, *el bo*, *el cert*, etc. Solà (1972: 92) recordava la validesa de la construcció en la majoria dels casos. Però també cal indicar la dificultat de distingir, en nombroses ocasions, entre el paper de determinació o el d'abstracció. Aquest mateix ús és també admés per Ruaix (1983: 53) amb exemples com *el natural i el sobrenatural*, *l'important*, etc. No obstant això, Badia (1994: 454) considera, al seu torn, poc recomanable exemples com *el difícil*, atès que poden donar lloc a confusió. Lacreu (1990: 106) apunta també algun exemple d'aquest ús, com ara: *L'assaig de Burke tracta sobre el sublim i el bell*. Al corpus COVALT atestem una sèrie d'exemples amb aquesta mateixa estructura [1-5]:

- [1] I va dir: «A alguns artistes els passa **el mateix** que a molts filòsofs quan contemplen el món. (Brecht 1993);
- [2][...] la porta plegable s'obrí just **el necessari** per a deixar pas a un cos humà, [...] (Stevenson 1992)
- [3] **L'únic** que sap fer bé de veritat és gitar-se amb els clients i estafar el seu vell senyor (Hein 1990)
- [4] ¿resistiria la multitud enfollida **el suficient** com per no llançar-se sobre l'aeronau, i deixar escapar l'ocasió de fer-se amb Robur el Conquistador? (Verne 1994)
- [5] [...], però que si algú pensava **el contrari** ho diguera sense por; (Hugo 1997)

Fabra apunta també la possibilitat de l'existència d'aquesta construcció amplificada amb un sintagma preposicional, com ara, *l'odiós de la seva conducta*, tanmateix, el

despullament del nostre corpus no ha aportat cap exemple que responga a aquesta estructura.

3.2 ALLÒ + ADJECTIU / PARTICIPI

La llengua disposa d'una construcció abstractiva que és la composta pel demostratiu neutre *allò* + adjectiu [6-8] o participi [9][10]. Aquesta construcció és ben coneguda i acceptada però poc recomanada pels gramàtics per la possibilitat de trobar-nos amb un ús abusiu del demostratiu neutre (Solà 1994: 28-29) i, com assenyala també Brucart (2002: 1474), pel conflicte interpretatiu, anafòric o díctic, dels demostratius i el caràcter genèric abstracte dels sintagmes on apareixen, com es podrien donar en l'exemple [7] o, fins i tot filant prim, en [6].

[6] A la fi, el seu musell fregà **allò deliciós** i temptador del plat, [...] (Curwood 1994)

[7] No us he amagat ni **allò bo** ni **allò dolent** (Voltaire 1998)

[8] No faces això o **allò altre** (Saki 1994)

[9] [...] que **allò desconegut** continue sent desconegut [...] (Brecht 1993)

[10] Cada vegada accepte menys aquesta obstinació d'un cert cristianisme per revestir de pecat i de prohibició tot **allò relacionat** amb l'amor físic. (Vázquez 2000)

A l'encop, amb les dades que ens forneix el nostre corpus, no trobem cap cas de combinació dels neutres *això* o *açò* amb participi o amb adjectiu.

3.3 EL + QUE

La construcció de relatiu amb l'article masculí, *el que*, ha estat recomanada gramaticalment —pel que fa a la substitució del *lo* neutre— (Fabra 1956: 35; Solà 1972: 125; Lacreu 1990: 108; Badia 1994: 362), tot i reconèixer la possibilitat de donar lloc a frases ambigües, com en part es poden trobar al nostre corpus:

[11] I jo no dic que **el que** ha llegit no siga veritat (Doyle 1992)

[12] El vell antiquari sabia **el que** feia (Gautier 1993)

[13] [...], vaig indicar-li el ganivet i l'alumne em mostrà de seguida **el que** tenia a la mà que li havia donat jo moments abans[...] (Itard 1997)

En [11] i [12] es fa palesa l'ambigüitat. Aquesta ambigüitat és possiblement major en [11], ja que pot referir-se de forma més clarament tant a un antecedent masculí com a un neutre. No obstant això, en aquest cas, com en la immensa majoria, l'ambigüitat desapareix pel context, però es manté si la desambiguació no es realitza d'una forma immediata com passa amb [13], on efectivament la referència apunta a un antecedent masculí, a diferència d'[11] i fins i tot de [12]. Resulta obvi que hi ha contextos que, tot i no tenir una influència específica sobre l'ús de l'abstracció [14-18], poden remetre sense dubte a formes neutres que en l'àmbit de la traducció poden tenir un cert interès.

- [14] [...] i sobre aquesta base vaig construir **tot el que** havia de dir (Melville 1995)
 [15] De manera que va dir a l'arquitecte **tot el que** volia, (Stevenson 2000b)
 [16] I **açò** és **el que** vaig saber després del dinar (Allais 1993)
 [17] **Això** és **el que** diu de nosaltres (Doyle 1992)
 [18] [...] era **allò el que** les feia abocar-se cada dos minuts a la barana de l'escala [...] (Joyce 1992)

A l'hora de perfilar el valor abstractiu de la construcció article masculí + *que*, observem que hi ha estructures més directament relacionades amb aquesta construcció amb valor neutre. Així, entre aquestes, podríem esmentar la combinació perífrasi verbal + *el que* [19][20]; darrere d'una conjunció com *però* [21] o *si* [22]; quan *el que* fa la funció de subjecte [24][25]; o quan aquesta construcció apareix darrere de preposició [26-30]:

- [19] [...] de vegades **arribaven a ignorar el que** sentien (Yourcenar 1994)
 [20] Aleshores **es va produir el que era** de preveure (Doyle 1994)
 [21] **Però el que** ara em punxa el cor és més punyent que tot això (Longo 1993)
 [22] **Si el que** un vol és evitar el perill, més val que deixi de volar del tot [...] (Doyle 1992)
 [23] **El que** és plaent al paladar, no està fet per al qui menja? (Wilde 1998)
 [24] **El que** és ara no té res a veure amb la meua història (James 2000)
 [25] Jo ja havia oblidat **el que** és pensar en una dona (De Luca 1993)
 [26] Però aquell covard no féu res **del que** jo havia pensat. (Aventin 1999)
 [27] Vaig arronsar les espatlles i vaig respirar quan, per fi, havíem arribat **al que** anomenaven la cambra dels efectes personals. (Rinser 2000)
 [28] [...] vaig replicar, sense fixar-me **en el que** deia i sense apreciar en aquell moment, [...] (Poe 1998)

- [29] És un jove de bona presència, estatura mitjana i, **pel que** sembla, té al voltant dels trenta anys. (Doyle 1992)
- [30] Cérvoles, antílops, cérvols, conills, llebres, etc., es precipitaven a milers **cap al que** ells creien la salvació, [...] (Allais 1993)

Al seu torn, en el nostre corpus, també apareix alguna estructura que fa referència sempre a un antecedent masculí, com per exemple la forma comparativa amb *com + el que* [31-33]:

- [31] Però, tan prompte **com el que** l'havia encarregada apareixia a pagar amb alegria la petita quantitat acordada [...] (Hoffmann 1996)
- [32] a penes no va ser objecte d'un interès **com el que** va rebre d'altres tripulacions de vaixells menors [...] (Melville 2000)
- [33] [...] un afecte profund com el mar, vast com el cel, **com el que** podria sentir un déu. (Nerval 1991)

3.4 ALLÒ / AIXÒ / AÇÒ + QUE

L'expressió de l'abstracció amb l'ús dels demostratius neutres com a introductors d'oracions de relatiu fent referència a un antecedent no humà, o simplement general, ha estat considerada com un «recurs fàcil» per alguns autors com Lacreu (1990: 108). De fet, a més, aquí se suscita el mateix problema que ja havíem apuntat en parlar de la construcció demostratiu neutre + adjectiu.

- [34] Em sap greu dir **açò que** estic a punt de dir, ja que li causarà un dany irreparable, [...] (Twain 1993)
- [35] **Això que** dic no té certament com a finalitat reduir la importància de l'obra d'un gran escriptor [...] (Yourcenar 1994)
- [36] Per cert, em pregunte què és **allò que** desprén una olor tan forta en l'home (Haggard 1993)

Tot i així, amb l'aparició de *tot* [37-39] augmenta el caràcter abstractiu enfront de la concreció, però aquesta no resulta una condició suficient, com es percep al següent exemple: «Afegim a tot això que un depòsit de meat-land s'instal·larà pròximament a París» (Allais 1993), i en molts casos una interpretació com a demostratiu no queda absolutament descartada.

- [37] Per a mi, la religió dóna a la vida un aspecte de falsa severitat, en realitat, ofega la vida a força de negar **tot allò que** té de positiva. (Vázquez 2000)
- [38] **Tot això que** veus són netsukés. (Thies 1992)
- [39] I per allà arriba, per confirmar **tot açò que** et dic, el meu bon amic Bill, amb la seua ullera de llarga vista i la seua casaca blava. (Stevenson 2000c)

A aquestes formes es podria afegir també *ço que*, que tots els gramàtics esmentats accepten, però que igualment reconeixen amb la mateixa intensitat el caràcter arcaic que hi té aparellat. Hem d'indicar que aquesta construcció ha estat la més freqüent en la documentació de registres durant l'Edat Mitjana. Això no obstant, com subratlla Josep Martines en el seu treball sobre la traducció d'Ausiàs March feta per Baltasar de Romaní, cau en freqüència al segle xv, amb un avanç abassegador de la construcció // 'm abs' + *que*. Tanmateix, en el nostre corpus no podem atestar-ne cap cas, atés que sens dubte els usuaris de la llengua en contextos actuals també la perceben com a desueta o estranya.

En aquest apartat caldria incloure l'estructura formada pel demostratiu neutre més un sintagma preposicional [40][41], que també apareix al nostre corpus:

- [40] L'home semblava que ho entenia, vam riure molt amb **allò del** nom. (Stevenson 1999)
- [41] Què és **això del** secret de Tot? (Leroux 1997)

3.5 COSA QUE/ LA QUAL COSA / PREP + QUÈ

Els gramàtics esmentats en els punts anteriors han remarcat quines són les estructures per tal d'expressar l'abstracció quan tota una frase resulta l'antecedent de la relativa. Entre els recursos assenyalats cal indicar: l'ús de *cosa* relatiu [42], d'ús universal; *la qual cosa* [43] o el plural, *les quals coses*, (Fabra 1956: 105); la preposició + *què* [44][45]; i, finalment, *què* o simplement *que* àton (Fabra 1956: 105; Solà 1972: 131). *Cosa* ha estat un recurs força útil i antic, fins i tot Martines (en premsa a) el presenta com el més freqüent en l'ús formal actual per al «relatiu d'antecedent global (oracional o neutre)».

- [42] [...] i fou degut al fet que la petita havia viscut al bosc amb una companya, **cosa que** li permeté, d'alguna manera, desenvolupar les facultats intel·lectuals; (Itard 1997)

- [43] [...] i jo era un caminant metòdic, **la qual cosa** marcava una diferència en els nostres costums. (James 2000)
- [44] No teníem ni idea **de què** podíem fer per ajudar el capità (Stevenson 2000c)
- [45] Em sembla com si de tot allò **a què** m'obliga el meu destí fóra responsable la meua ànima immortal [...] (Hoffmann 1996)
- [46] Admirava sovint l'agilitat amb què la seua pensa copsava l'aliment espiritual que li fornïa i tot allò **de què** ella es podia apropiari (Gide 1993)

Així, en el nostre corpus, junt amb formes amb un gran rendiment, com *cosa que* o *la qual cosa*, hi ha altres estructures com la construcció preposició + *què* que tenen molt poca significació, i d'altres que no en tenen cap. Pel que fa a la primera, la combinació apareix amb les preposicions *de*, *per*, *en*, *a* i *amb*. Tanmateix, la seua rendibilitat és molt escassa, com esmentàvem suara, ja que, en el cas de la preposició *a*, els únics exemples del nostre corpus es troben vinculats al demostratiu neutre *allò*. Quelcom semblant s'esdevé amb la construcció *de + què* que, amb l'excepció de [44], els pocs casos que hi trobem tenen com a referent el mateix demostratiu neutre. No trobem cap cas de *amb*, *en* o *per* i, a més, amb la particularitat que aquesta darrera preposició, tot i el reconeixement de l'ús pels clàssics (Solà 1972: 166), és una construcció que genera una gran confusió amb la interrogativa, que és l'única existent en el nostre corpus. Les altres formes que resten (*les quals coses*, *què* o *que*), i que els gramàtics han codificat com a formes que s'encabirien en aquest apartat, no tenen cap presència en el nostre corpus.

3.6 ARTICLE + POSSESSIU DEPENDENT

Malgrat el fet que la construcció amb possessiu independent² ha tingut un gran arrelament i que continua en el llenguatge popular, tal com remarca Martines (en premsa a), aquesta fórmula ha estat rebutjada com a poc recomanable per diversos autors com Badia (1994: 455). Al seu torn, la construcció amb possessiu dependent ha estat clarament acceptada (Badia 1994: 455; Ruaix 1975, 2: 53; Lacreu 1990: 110; etc.). Entre les formes anotades cal assenyalar la construcció article (plural) + possessiu (plural) + *coses* [47-49] —o la forma amb el possessiu postposada al substantiu: *les coses meues*—

2. Aquella construcció on l'estructura és art + possessiu.

i on possiblement el matís abstractiu vinga determinat pel substantiu. És precisament amb aquest mateix caràcter com caldria entendre algunes altres construccions amb possessiu dependent amb un substantiu que pot permetre una interpretació genèrica, com ara *El teu fort és l'handbol* (Lacreu 1990: 110), o en el nostre corpus [50]-[53]:

- [47] I, ara, puja a la teua habitació i recull **les teues coses**. (Sommer-Bodenburg 2000a)
- [48] Va posar-se la capa blava, recollí **les seues coses** i es preparà per a marxar i captar almoïna. (James 2000)
- [49] No es tracta de creure que totes **les nostres coses** són millors... (Vázquez 2000)
- [50] Començava a pensar que **el meu lloc** es trobava en el circuit de la prostitució (Aventin 1999)
- [51] **El meu treball** consistia a ajudar-los a fer els deures, [...] (Sommer-Bodenburg 2000b)
- [52] Per això crec que **el seu camí** és, segurament, seguir-te (Le Guin 1998)
- [53] **El meu cas** és especial (Stevenson 1992)

Tal com havíem esmentat, en el nostre corpus no encepuguem amb la construcció de possessiu independent, ni sense article ni amb article, amb un valor abstractiu. Igualment, tampoc no es troba en tot el corpus construccions amb l'estructura del possessiu postposada al substantiu *coses*: article masculí (plural) + *coses* + possessiu (de la persona que siga): *les coses meues*, ni tan sols amb la combinació *les coses d'ells*.

3.7 ARTICLE / Ø + SUBSTANTIU (NO FORMA GENÈRICA)

L'expressió de l'abstracció, en un sentit general —hem de conjuminar que sota aquest títol entenem també els sentits categoritzadors, generalitzadors o desindividualitzadors, entre d'altres, que poden assolir els substantius fruit del context o del matís lèxic—, amb la utilització d'un substantiu pot representar-se de dues formes: 1) tot emprant un substantiu que no resulte una forma genèrica i que provinga de l'adjectiu corresponent [54], i 2) amb la utilització d'aquells substantius que tinguen algun tret lèxic categoritzador. En el primer cas, Fabra (1956: 35) apunta l'exemple de *la inutilitat de* i Lacreu (1990: 108-109), entre d'altres: *la lletjor* i *la bellesa* o *la bondat de la maldat*. En aquests casos es constata un ús del femení, atés el matís d'abstracció general que hi aporta, tal com va apuntar Mariner, en els estudis de l'any 1968 i de l'any 1973 i recollits posteriorment (1975a; 1975b). I en el segon cas, Lacreu aporta

com a exemples: *Van jurar que mantindrien el pacte* o també *Tots comenten l'encert*. Aquest ús categoritzador del masculí també ha estat subratllat per Mariner (1975b: 88). Vet ací que en el nostre corpus trobem també algun exemple d'aquest tipus [55], tot i que generalment en femení. Finalment, cal afegir que també hi apareix algun cas de la possibilitat d'utilització d'una forma no personal del verb, l'infinitiu, per tal de designar abstraccions o processos com s'esdevé a [56]

- [54] Va intentar ajuntar-lo novament, però, malgrat **la suavitat** amb què ho va fer, els seus tremolors el van traïr,... (London 2000)
[55] Tot i que **la investigació** era ara per ara un desastre, ... (Wilson 1998)
[56] Però, **suposar** que el capità es llançaria per aquest riu barrat per les cataractes em semblava impossible (Verne 1994)

3.8 ARTICLE + FORMES GENÈRIQUES

Aquesta estructura és subratllada per tots els gramàtics com una de les possibles formes d'expressió de l'abstracció amb la utilització de substantius d'ordre general, en la major part dels casos femenins, tal com hem apuntat en l'apartat anterior. Entre els noms genèrics que hem analitzat cal destacar: *cosa, idea, cas, mal, tema, fet, qüestió, assumpte, problema*, etc. Totes aquestes formes poden aparèixer soles [57-63]:

- [57] Això és precisament **la cosa** que em cal —crijà—, [...] (Wilde 1998)
[58] Finalment, el vaig deixar amb **la idea** que jo era un cavaller distingit; (Tieck 1993)
[59] [...] i amb els sentiments tan torbats, que no gosava d'abordar **el tema** que em turmentava. (Gide 1993)
[60] [...] i està previst que passen per tota la ciutat sobre dos ases de Núbia per recalcar **el fet** que el seu pare ha estat nomenat secretari de les Colònies. (Saki 1994)
[61] Li vaig dir que, en comptes d'accelerar **la qüestió**, permetia que tot seguira el seu curs normal, sense presses. (Stevenson 2000b)
[62] [...] i va decidir que ho investigaria després de desfer-se de **l'assumpte** que portava entre mans. (London 1998)
[63] Perquè com que ni la meua dona, ni tampoc els meus fills, sabien que **el problema** que ens ocupava tenia a veure amb una cega, no s'explicaven la cura [...] (Gide 1993)

Aquest mateix sentit d'abstracció apareix en les formes plurals, de les quals només (per no ser massa prolixos) n'apuntarem unes quantes [64-69]:

- [64] D'alguna manera, **les coses** que havia vist m'inhabilitaven de moment per anar a l'església. (Melville 1995)
- [65] [...] calia recórrer a les facultats de l'intel·lecte, i demanar-li comptes, si puc dir-ho així, de **les idees** que li havien proporcionat aquests sentits.
- [66] Cal recordar succintament **els fets** que en aquell moment van atraure sobre l'esmentat Robur l'atenció de tot el país. (Verne AM)
- [67] parlaven sense mesura de **qüestions** que els semblaven personals [...] (Hawthorne LE)
- [68] [...] féu que vingueren al seu costat els dos palestins que s'encarregaven de tots els **asumptes** de la cort. (Itard 1997)
- [69] El vell gnom va furetejar entre les seues antigalles buscant les **possibilitats** que em podia oferir [...] (Gautier 1993)

Val a dir que la distribució, com esmentarem després en les dades quantitatives, no és uniforme. Així, per exemple, amb la forma plural de *tema* no trobem més que tres casos i tots tres relacionats amb l'estructura: article + forma genèrica + adj (participi), com ara [70]:

- [70] s'havia acostumat, [...] a actuar davant dels pares en qualitat d'experta especial en **els temes** referents a Gregor, [...] (Kafka 1996)

Quelcom semblant s'esdevé amb altres estructures, com per exemple: article + adj + forma genèrica [71]:

- [71] **L'altra cosa** que vaig estipular fou que si venciem, m'havien d'entregar l'home blanc de nom John Every (Haggart1993)

O amb sintagmes preposicionals [72]:

- [72] Això explicava **la idea de** la imitació particular en què no es tracta tant de copiar servilment [...] (Verne 1994)

Hi ha un cas especial format per article + forma genèrica + participi, en la mesura que aquesta forma serveix clarament per la traducció de formes, com article + participi, que es dona sovint en altres llengües i que en el nostre cas representa una possible fórmula alternativa a una estructura que presenta certa prevenció en l'ús formal [73-76]:

- [73] Però ara recorre les habitacions l'alè d'aquells encontres, en l'estrèpit de **les coses malmenades** pels llamps puguen aquelles veus. (De Luca 1993)
- [74] És possible que no haja pogut deixar a banda les velles **idees rebudes** sobre el pecat, [...] (Wilde 1998)
- [75] Els **temes considerats**, [...], eren simplement els que constitueixen la conversa corrent dels nord-americans cultes de bona família [...] (Wilde 1998)
- [76] [...] i provoca una mena de contradicció en les conseqüències que es deriven dels **fets exposats** en aquesta memòria. (Itard 1997)

Apuntarem en aquest cas, tot i que és un aspecte que hem deixat per a un futur treball, que aquest ús reproduceix senzillament l'estructura del text original, com es pot observar en el de l'obra de Jean Itard:

Cette étonnante variété dans les résultats rend, en quelque façon, incertaine l'opinion qu'on peut se former de ce jeune homme, et jette une sorte de désaccord dans les conséquences qui se présentent à la suite des **faits exposés** [el subratllat és meu] dans ce mémoire.

(<http://www.gutenberg.org/etext/20966>)

O en l'obra de Oscar Wilde

The **subjects discussed** [el subratllat és meu], as I have since learned from Mr. Otis, were merely such as form the ordinary conversation of cultured Americans of the better class, such as the immense superiority of Miss Fanny Devonport over Sarah Bernhardt as an actress.

(<http://www.gutenberg.org/etext/20599>)

3.9 ALTRES ESTRUCTURES

Per concloure aquest apartat, assenyalarem que existeixen algunes estructures formades per *article + adverbis* o per *article + adjectius determinatius* que també poden assolir un valor abstractiu tal com subratllen alguns estudis esmentats anteriorment (Lacreu 1990: 108-110; Solà 1972: 92). Formes com ara *sempre* o *el molt*, *el massa*, o fins i tot *l'altre*, per citar només uns quants exemples, tenen la facultat d'assolir un valor abstractiu. No obstant això, vet ací que, malgrat el possible ús formal, cal indicar que no n'existeix cap cas en tot el nostre corpus.

4. ANÀLISI QUANTITATIU I DISCUSSIÓ DELS USOS SINTÀCTICS DE L'EXPRESSIÓ DE L'ABSTRACCIÓ AL CORPUS COVALT

Una vegada presentada la taxonomia dels usos sintàctics de l'expressió de l'abstracció, analitzarem quina és la presència que tenen al nostre corpus (Taula 2), a fi de determinar si estilísticament existeix alguna d'aquestes formes que tinga una prevalença sobre la resta.

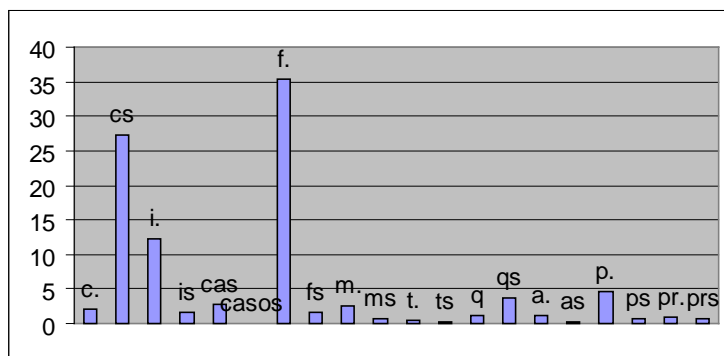
Estructures emprades		Ocurrences
Article masculí + adjectiu qualificatiu		108
El que		2294
	(amb això/ allò/ açò) [antecent]	203
Perífrasi verbal +		188
	Però +	48
	Si +	5
	[subjecte]	153
Preposició +		441
	Tot +	375
Allò +		659
	Adjectiu / participi	52
	que	606
	[tot]	162
Això + que		15
	[tot]	8
Açò + que		15
	[tot]	3
Això + de		73
Allò + de		40
Cosa que		24
La qual cosa		105
Prep + què		23
Article masculí + possessiu + coses		28
Article masculí + possessiu + substantiu		12
Article + substantiu (no forma genèrica)		1027
	Provinent d'un adjectiu	980
	Amb trets lèxics generalitzadors	47
Verb infinitiu		5
Article + forma genèrica		1046
	+ que	518
	+ sintagma preposicional	303
	[adjectiu / participi] + f. genèrica	192
	+ participi	33

TAULA 2. Ocurrences dels diversos usos sintàctics en l'expressió de l'abstracció en el corpus COVALT

En analitzar la *Taula 2*, es percep ràpidament que la fórmula que sembla superar la resta pel nombre d'ocurrències és aquella que Lacreu qualificava com «el recurs més fàcil», *el que*. De fet, dels 1931 casos en què *el que* apareix tot sol en el nostre corpus, o el que és el mateix, sense combinació amb cap preposició, 1853 casos són amb valor abstractiu, és a dir quasi la totalitat. I pel que fa al conjunt dels recursos, aquests 1853 casos amb les ocurrències darrere de preposició (2294), dupliquen clarament qualsevol altre recurs emprat. Analitzant més acuradament el context d'utilització del recurs, cal assenyalar que la distribució no és homogènia pel que fa a alguns dels subapartats en què l'hem classificada. Així, de les 203 ocurrències en les quals *el que* té formes neutres com a antecedent, la diferència d'ús entre totes tres formes també és molt significativa; mentre que amb *això* com antecedent es donen 179 ocurrències, minven a 17 en el cas d'*açò* i són escassament 7 quan parlem d'*allò*.

Tal com havíem presentat en l'apartat tercer d'aquest treball, existeixen alguns contextos en què la construcció *el que* sempre té un valor abstractiu en el nostre corpus; el més significatiu és el de la construcció *tot el que*. En aquest context, els 375 casos que apareixen en el nostre corpus tenen valor abstractiu. Quelcom semblant s'esdevé amb la construcció *però el que*, que també sempre assoleix un valor abstractiu. La qual cosa s'escau també en els 32 casos en què la forma *el que* es troba integrada en la proposició iniciada per la conjunció —*però vegeu el que fa la vanitat* (Daudet Tartarí de Tarascó). En el cas de la construcció preposició + *el que*, la gran majoria dels 441 casos corresponen a la contracció de la preposició *de* + *el que*, amb 387 casos, la totalitat dels detectats amb aquesta contracció. La resta pertanyen, entre d'altres, a la contracció *al* + *que* (32 ocurrències de les 39 detectades), *amb* + *el que* (31 casos), *en* + *el que* (23 casos), *sobre* + *el que* (18), i poc més d'una vintena amb l'estructura *pel que*. Certament aquesta darrera forma presenta gairebé 400 ocurrències, i quasi la totalitat corresponen a l'estructura *pel que* + verb.

La segona estructura amb més representació al nostre corpus per a expressar el valor abstractiu correspon a l'*article* + *substantiu*, i on aquest substantiu pot resultar una forma genèrica o no. El primer dels casos, quan resulta una forma genèrica, és lleugerament superior al segon: 1046 enfront dels 1027 que representen els substantius que no són formes genèriques. Val a dir que existeix una diferència molt sensible en les ocurrències entre les diverses formes amb caràcter genèric, tal com s'observa a la Figura 1.

c.: cosa; cs: coses; i.: idea; is: idees; cas: cas; f.: fet; fs: fets; m.: mal; ms: mals; t.: tema; ts: temes; q: qüestió; qs: qüestions; a.: assumpte; as: assumptes; p.: possibilitat; ps: possibilitats; pr.: problema; prs: problemes;

FIGURA 1. Ocurrències de les formes genèriques al corpus COVALT

Entre aquestes formes es detecta que la construcció amb el mot *fet*, en singular, o *coses*, en plural, són les que es dona amb més profusió, ja que en el primer cas apareix amb un percentatge superior al 35% i *coses* amb un percentatge lleugerament inferior al 30%. O el que és al mateix, totes dues superen el 60% d'ocurrències de la utilització de formes genèriques per a l'expressió de l'abstracció.

Al seu torn, la construcció de l'article més substantiu, quan aquest no representa una forma genèrica, també dona lloc a certes precisions. Vet ací que les dades ens forneixen un ús abassegador (superior al 95%) de formes provinents d'adjectius, com ara, i sense voler ser exhaustius: *dolçor, blancor, grisor, fredor, foscor, incertesa, rojor, fermesa, feblesa, delicadesa, duresa, bellesa, tristor, amargor, esdevenidor, solidesa, espessor, llargària, tendresa, tristesa, lleugeresa, rapidesa, grandària, pal·lidesa, tossuderia, banalitat, brutalitat, crueltat, claredat, debilitat, dificultat, dignitat, divinitat, facilitat, fatalitat, ferocitat, generositat, gravetat, immensitat, immortalitat, inutilitat, profunditat, realitat, religiositat, utilitat, veritat, santetat, bondat*, etc.

Pel que fa als substantius amb trets lèxics generalitzadors n'hem trobat poc menys d'una cinquantena amb mots com *pacte, codi, comentari, procés, acord, oferta, oferiment*, etc., que poden ser utilitzats en el sentit de *lo* pactat, *lo* codificat, etc.

La tercera construcció que podem destacar pel nombre d'ocurrències és la formada amb els demostratius neutres, els quals representen també un percentatge important,

al voltant del 19% del total de les ocurrencies. Tanmateix, més del 80% pertanyen al demostratiu neutre *allò*, i d'aquestes, també més del 75% amb valor abstractiu formen part de l'estructura amb *que* (606 casos). Fins i tot amb un ús superior al que resulta de la utilització d'aquesta forma com a demostratiu (451 casos). Com a contrapartida, es fa més palès el contrast amb els altres neutres *això* o *açò*, atès que les diferències són molt significatives, i el valor demostratiu se subratllaria més amb *això* o *açò*. Resulta interessant que en la combinació amb la preposició *de*, els resultats siguen una mica diferents, de manera que no tenim cap cas amb la forma *açò*, en tenim 73 amb *això* i 40 amb *allò*.

Tot i la importància que té per a expressar l'abstracció amb una frase sencera com a relativa de les formes *cosa*, *la qual cosa* o preposició + *què*, al nostre corpus les dades indiquen que no és així, ja que no representen més enllà d'un 3% de les ocurrencies. A més, la forma fixada *la qual cosa* resulta ser la predominant, i els casos d'utilització de *cosa* o de preposició + *què* són gairebé els mateixos. Aquesta estructura, preposició + *què*, es troba vinculada a uns pocs casos amb les preposicions, *a* i *de*, ja que dels gairebé 1200 casos que presenta la preposició *per* + *què*, en el nostre corpus, cap té un valor abstractiu. El mateix s'esdevé amb la preposició *en* + *què* amb 743 ocurrencies, cap d'elles tampoc no té valor abstractiu, o amb *amb* + *què* amb 290 casos.

L'estructura d'article masculí + adjectiu també té una presència purament testimonial (poc més del 2,5%), i pràcticament tots els casos es concentren entre els adjectius *únic*, *mateix*, *suficient* o *contrari*. Cal indicar que, mentre que l'estructura *l'únic* + *que* representa gairebé el 97 % dels casos, aquesta no es dona en cap cas amb *el mateix* + *que*.

Havíem apuntat en l'apartat anterior la inexistència de casos de possessiu independent, i quelcom semblant s'escau amb el possessiu dependent. La majoria dels casos estan relacionats amb l'estructura de *Les* + [possessiu] + *coses* amb la distribució que apareix a la Taula 3.

Les	meues	teues	seues	nostres	vostres	coses
	3	4	17	3	1	

TAULA 3. Distribució del possessiu dependent en l'estructura *Les* [possessiu] *coses*

A banda del substantiu *coses*, les escasses ocurrencies apareixen lligades al terme *problema* (6), una altra forma genèrica, o a un altre terme també genèric com *objectiu* (4).

5. CONCLUSIONS

Hem de convindre que l'estudi de les normes traductores resulta una peça cabdal en l'estudi traductològic i, a més, en tant que aquestes normes es troben ancorades en l'espai i el temps, és a dir, vinculades a les cultures i a períodes històrics concrets, les anàlisis dels diversos components que les integren esdevenen un fet principal. En la mesura, doncs, que aquestes normes són patrons de conducta, una de les variables que les congrien és el model de llengua de les traduccions, i aquest model s'afaiçona també a partir dels usos estilístics dels traductors, especialment, d'aquells aspectes més controvertits de la llengua. Com ho demostren els diversos treballs sobre aquest tema, un d'aquests aspectes controvertits ha estat els usos sintàctics de l'expressió de l'abstracció. Així doncs, el nostre objectiu en aquest treball era realitzar-ne un estudi, i per a la qual cosa hem partit de la divisió formulada per Solà l'any 1972 i de les formes utilitzades en la llengua literària en textos traduïts a la fi del segle xx. El resultat ha estat que, a despit de les diverses possibilitats per a expressar l'abstracció, els recursos estilístics emprats són molt menors i es concentren en poc més d'un parell d'estructures. És a dir, formes recomanades pels gramàtics, com ara la construcció article + adjectiu + complement preposicional, *ço que*, o article + adjectiu determinatiu, per citar només uns pocs exemples, resulten completament inexistents o amb molt poca presència; i això per a un corpus de més de dos milions de paraules i gairebé cent mil frases resulta molt significatiu. Les raons d'aquesta manca d'ús són molt variades, probablement responen en uns casos als traductors, però possiblement també als receptors de les traduccions que perceben les formes com desuetes i, en uns altres casos, com a interferències.

Igualment, podem dir que trobem estructures que, tot i que han tingut, o fins i tot es podria pensar que tenen, una gran rellevància, amb les dades que ens forneix el corpus COVALT, resulten bastant escadusseres. Estructures com ara les formades per *cosa + que*, o *la qual cosa*, per exemple, que han tingut, i tenen, una forta presència en la llengua catalana, tenen al nostre corpus una presència testimonial. Com a contra-

partida direm que es revela de manera conspícua el fet que la forma més utilitzada, i a més de forma aclaparadora, és aquella que els gramàtics apunten com el recurs més fàcil a l'hora d'expressar l'abstracció: *el que*. A continuació, ho són els substantius, bé provinents d'adjectius (i de forma destacada amb la utilització del femení) o bé de formes genèriques. En aquest darrer cas, no resulta tampoc gens estrany fer palès que la forma buida *fet* siga de bon tros la més utilitzada, i que la segona siga un genèric tan palmari com el plural de *cosa*. Finalment els demostratius neutres, i de forma particular el neutre *allò*, també són dels que presenten un pes superior. Pel que fa a aquesta darrera estructura i en concret en la combinació amb un adjectiu, al nostre corpus es donen molt pocs casos (43), la qual cosa suposa també que els usuaris de la llengua la perceben com una mica estranya i aquest fet l'aproparia als suggeriments que fa Martines desaconsellant-la per a l'ús hodiern (en premsa a).

Vet ací que amb els resultats obtinguts no ens pot passar per malla una altra idea que no siga la de parlar d'unes formes molt estandarditzades, i on aspectes com la creativitat apareixen força disminuïts. Més aviat, sembla donar suport a l'afirmació d'un ús de la llengua que s'allunya del risc, i potser de la creativitat, probablement per por a qualsevol tuf que recorde la interferència amb alguna altra llengua i, ben concretament, l'espanyol.

Tot i així, caldria veure altres tipus de discurs per confirmar si les conclusions que establim en el discurs narratiu, tindrien uns resultats semblants en altres tipus de discursos on uns altres components tenen un pes superior com, per exemple, l'oral en els textos audiovisuals. Igualment, caldria comparar aquests resultats amb els que es podrien obtenir amb els textos narratius de literatura no traduïda.

JOSEP R. GUZMAN
Universitat Jaume I

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BAKER, M. (1995) «Corpora in translation studies. An Overview and some suggestions for future research», *Target*, 7/2: pp. 223-250.
- BURDEUS, M. D. & J. VERDEGAL (2005) «Claves para una sociología de la traducción de narrativa a partir de COVALT (1990-2000)», *META*, 50/4. [Edició electrònica.]

- BRUCART, J. M. (2002) «Els determinants», dins Joan Solà, Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya (dirs.), *Gramàtica del català contemporani*, II, pp. 1435-1516.
- BADIA I MARGARIT, A. M. (1994) *Gramàtica catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- BOWKER, L. & M. BARLOW. (2004) «Bilingual Concordancers And Translation Memories: A Comparative Evaluation», *Second International Workshop on Language Resources for Translation Work, Research and Training*. <http://www.ifi.unizh.ch/cl/yuste/lr4trans-2/WKS_PAPERS/8.pdf>
- FABRA, P. (1956) *Gramàtica Catalana*, Barcelona, Teide.
- GUZMAN PITARCH, J. R. & A. SERRANO (2006) «Alineamiento de frases y traducción: AlfaCOVALT y el procesamiento de corpus», *Sendebarr*, 17, pp 169-186.
- LACREU, J. (1990) *Manual d'ús de l'estàndard oral*, València, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana & Universitat de València.
- MARINER, S. (1975a) «El femení d'indeterminació», dins S. Mariner, *Estudis estructurals del català*, Barcelona, Ed. 62.
- (1975b) «Situació del neutre romànic en l'oposició dels gèneres» dins S. Mariner, *Estudis estructurals del català*, Barcelona, Ed. 62.
- MARTINES, J. (2005) «La llengua antiga i els usos sintàctics contemporanis: l'expressió de la intensitat», *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana*, pp. 31-97
- (en premsa a) «L'expressió de l'abstracció i de la intensitat: l'article determinat masculí i altres recursos antics i vius». <<http://www.ua.es/institutos/inst.filovalen/Annex%20TEMA%202.doc>>
- (en premsa b) «Sintaxi històrica i estudi de les traduccions. Les Poesies d'Ausiàs Marc i la traducció de Baltasar de Romaní». [Versió en català del treball en premsa a *Pour une histoire comparée de la traduction des classiques valenciens et la tradition française*, Ecole nationale des Chartes (Univ. Sorbonne), col·lecció «Études et rencontres».]
- RUAI, Josep (1986²) *El català/2. Morfologia i sintaxi*, Moià, Ruaix.
- SOLÀ, Joan (1972) *Estudis de sintaxi catalana/1*, Barcelona, Ed. 62.
- (1987) *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*, Barcelona, Ed. 62.
- (1994) *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*, Barcelona, Columna.

- TIEDEMANN, J. (2003) *Recycling Translations Extraction of Lexical Data from Parallel Corpora and their Application in Natural Language Processing*, Upssala, Acta Universitatis Upsaliensis.
- TOURY, G. (1995) *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam/Filadèlfia, John Benjamins.

APÈNDIX

- ALLAIS, A. (1993) *Els porquets*, Alzira, Bromera. [Traduït per Doménech Ardit.]
- AVENTIN, C. (1999) *En la foscor de la nit*, Alzira, Bromera. [Traduït per Francesc Machirant Boscà.]
- BAUM, L. F. (2000) *El meravellós màgic d'Oz*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Franco Martínez.]
- BRECHT, B. (1993) *Històries del Senyor Keuner*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Anacleto Ferrer.]
- CAUVIN, P. (1998) *E=mc2, amor meu*, Alzira, Bromera. [Traduït per Ferran, Usach Muñoz.]
- CHESTERTON, G. K. (1997) *El jardí secret i altres contes*, Alzira, Bromera. [Traduït per Salvador, Montaner.]
- CONRAD, J. (1991) *Tifó*, Alzira, Bromera. [Traduït per Remei Bataller.]
- CURWOOD, J. O. (1994) *El rei dels óssos*, Alzira, Bromera. [Traduït per Remei, Bataller.]
- CYRANO DE BERGERAC, S. (1992) *Viatge a la lluna*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Enric Casasses Figueres.]
- DAUDET, A. (1995) *Tartari de Tarascó*, Alzira, Bromera. [Traduït per Pasqual Alapont.]
- DE LUCA, E. (1993) *Pedres de volcà*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Joan F. Mira Castera.]
- DE QUINCEY, T. (1995) *Confessions d'un opiòman anglés*, Alzira, Bromera. [Traduït per Enric Sòria Parra.]
- DOYLE, A. C. (1991) *El paràsit*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Enric Casasses Figueres.]
- (1992a) *La vall de la por*, Alzira, Bromera. [Traduït per Remei Bataller.]

- (1992b) *Sherlock Holmes i els planols de Bruce Partington*, Alzira, Bromera. [Traduït per Víctor Oroval Martí.]
- (1996) *Sherlock Holmes i el constructor de Norwood*, Alzira, Bromera. [Traduït per Gerard Bataller / Remei Bataller.]
- FAVILLE, B. (1999) *El supervivent*, Alzira, Bromera. [Traduït per Víctor Oroval Martí.]
- FLAUBERT, G. (1994) *Herodies*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Lozano Lerma.]
- GAUTIER, Th. (1993) *Peu de la mòmia; Arria Marcella*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Lozano Lerma.]
- GIDE, A. (1993) *La simfonia pastoral*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Lozano Lerma.]
- GREEN, J. (1990) *El Viatger en la terra*, Alzira, Bromera. [Traduït per Marisa Bolta Bronchú.]
- HAGGARD, H. R. (1993) *La venjanca de Maiwa*, Alzira, Bromera. [Traduït per Antoni Torregrosa.]
- HAWKINS, A. H. (1992) *El presoner de Zenda*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Enric, Casasses Figueres.]
- HAWTHORNE, N. (1995) *La lletra escarlata*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Joan Gari.]
- HEIN, Ch. (1990) *El tanguista*, València, Edicions 3i4. [Traduït per Heike van La-wick.]
- HOMER (1994) *L'Odissea*, València, Edicions 3i4. [Traduït per Víctor Gómez Labrado.]
- HOFFMANN, E. T. A. (1996) *La senyoreta de Scudery*, València, Edicions 3i4. [Traduït per Josep Roderic Guzman Pitarch.]
- HUGO, V. (1997) *Pena de mort*, Alzira, Bromera. [Traduït per Jesús Cortés.]
- IRVING, W. (1994) *L'enamorat fantasma*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Marco Borillo.]
- ITARD, J. (1997) *El petit salvatge*, València, Edicions 3i4. [Traduït per Eliseu Climent Raga.]
- (edició digital) *De l'éducation d'un homme sauvage ou des premiers développemens physiques et moraux du jeune sauvage de l'Aveyron*. <<http://www.gutenberg.org/etext/20966>>
- JAMES, H. (2000) *El fantasma que pagava lloguer*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Ballester Roca i Juan Consol.]

- JOYCE, J. (1992) *Els morts*, València, Edicions 3i4. [Traduït per Joan Talens.]
- KAFKA, F. (1995) *Carta al pare*, Alzira, Bromera. [Traduït per Heike van Lawick.]
- (1996) *La metamorfosi*, Alzira, Bromera. [Traduït per Enric Sòria Parra i Heike van Lawick.]
- LE GUIN, U. K. (1998) *El món de Rocannon*, Alzira, Bromera. [Traduït per Carles Ayuso.]
- LEROUX, G. (1997) *La butaca maleïda*, Alzira, Bromera. [Traduït per Francesc Macahirant Boscà.]
- LONDON, J. (1995a) *El creuer del Dazzler*, Alzira, Bromera. [Traduït per Remei Battaller.]
- (1995b) *La crida del bosc*, València, Germania. [Traduït per Tomasa, Plata Vinuesa.]
- (1996) *Clau blanc*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Franco Martínez.]
- (1998) *La crida salvatge*, Alzira, Bromera. [Traduït per Joan Pellicer Borràs / I. Fernández Bas.]
- (2000) *Els aventurers de l'àrtic*, València, Edicions 3 i 4. [Blai Beneyto Pellicer.]
- LONGO (1993) *Dafnis i Cloe*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Concepció Pont i Gallego.]
- LOVECRAFT, H. P. (1992) *L'horror de Dunwich*, Tabarca, València. [Traduït per Elisabeth de Mateo.]
- MAHFUZ, N. (1994) *El lladre i els gossos*, Alzira, Bromera. [Traduït per Isaïes Minetto.]
- MAUPASSANT, G. de (1991) *Mademoiselle Fifi i altres contes*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Anna Montero Bosch.]
- (1994) *L'horlà*, Alzira, Bromera. [Traduït per Joan Carles Asins / M. Català.]
- MELVILLE, H. (1995) *Bartleby, l'escrivent*, València, Germania. [Traduït per Pilar Aguilar.]
- (2000) *Billy Budd, el mariner*, Alzira, Bromera. [Traduït per Jesús Cortés.]
- MÉRIMÉE, P. (1994) *Carmen*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Lozano Lerma.]
- NEVAL, G. de (1991) *Història del califa Hakem*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Enric Casasses Figueres.]
- PENNAC, D. (1995) *Gossot-Gossarro*, València, Tàndem. [Traduït per Rosa Serrano Llacer.]
- POE, E. A. (1997) *El pou i el pèndol*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Franco Martínez.]

- (1998) *Els misteris de París*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Ramon Cohen.]
- (1999) *L'escarabat d'or*, Alzira, Bromera. [Traduït per Gerard Bataller.]
- PROUST, M. (1995) *La mort de Bergotte*, València, Germania. [Traduït per Eduard Verger.]
- RINSER, L. (2000) *Dietari de presó*, València, Tàndem. [Traduït per Heike van Lawick.]
- ROTH, J. (1995) *Fugida sense fi*, Alzira, Bromera. [Traduït per Heike van Lawick.]
- SAKI (1994) *Tobermory*, Alzira, Bromera. [Traduït per Doménech, Ardit.]
- SCHWOB, M. (1999) *La croada dels infants*, València, Universitat de València. [Traduït per Vicent Josep Escartí.]
- SOMMER-BODENBURG, A. (2000a) *El món subterrani*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Franco Martínez.]
- (2000b) *Històries de por*, Alzira, Bromera. [Traduït per Francesc Martí.]
- STENDHAL (1993) *Vanina Vanini*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Lozano Lerma.]
- (1994) *La duquessa de Pagliano*, València, Rotgle. [Joan Carles Asins.]
- STEVENSON, R. L. (1992) *El Club dels suïcides*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Enric Casasses Figueres.]
- (1999) *Les desventures de John Nicholson*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep, Marco Borillo.]
- (2000a) *El cas misteriós del doctor Jekyll i Mr. Hyde*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep, Franco Martínez.]
- (2000b) *El diable de la botella i l'illa de les veus*, Alzira, Bromera. [Traduït per Joan, Pellicer Borràs i J. Manuel Carpi.]
- (2000c) *L'illa del tresor*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Franco Martínez.]
- SWIFT, J. (1994) *Gulliver a Lil·liput*, Alzira, Bromera. [Traduït per Víctor Oroval Martí.]
- THIES, P. (1992) *M'he enamorat d'un tigre*, València, Tàndem. [Traduït per Begoña Mezquita.]
- TIECK, L. (1993) *Vida del cèlebre emperador Abraham Tonelli*, Alzira, Bromera. [Traduït per Heike van Lawick.]
- TWAIN, M. (1993) *L'home que va corrompre Hadleyburg*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Marco Borillo.]
- VÁZQUEZ FREIRE, M. (2000) *Àngels en temps de pluja*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Franco.]

- VERNE, J. (1994) *Amo del món*, Alzira, Bromera. [Traduït per Juli Camarasa Castèrra.]
- VOLTAIRE (1998) *La princesa de Babilònia*, Alzira, Bromera. [Traduït per Jesús Cortés.]
- (1999) *L'ingenu*, Alzira, Bromera. [Traduït per Josep Franco Martínez.]
- WEILL, S. (1996) *Escrits sobre la guerra*, Alzira, Bromera [Traduït per Anna Berenguer.]
- WILDE, O. (1995) *El retrat de Dorian Gray*, València, Edicions 3 i 4. [Traduït per Carolina Quílez Knowles.]
- (1998) *L'ànima del pescador i altres*, València, Tàndem. [Traduït per Josep Ribera.]
- (2000) *El crim de Lord Arthur Savile*, Alzira, Bromera. [Traduït per Víctor Oroval Martí.]
- (Edició digital) *The Canterville Ghost*. <<http://www.gutenberg.org/etext/20599>>
- WILSON, E. (1998) *Pànic a Vancouver*, Alzira, Bromera. [Traduït per Àlan Greus Bosch.]
- YOURCENAR, M. (1994) *Alexis o El tractat del combat inútil*, València, Tàndem. [Traduït per Antonia Pallach i Rosa Serrano.]